

Het verschil in categoriseren tussen verzameldwangpatiënten en non-psychiatrische controlepersonen

Tatsjane S. Khoenkhoen

Studentnummer: 0267899

Begeleider: Marcel van den Hout

Universiteit Utrecht, mei 2009

Voorwoord

Dank ben ik verschuldigd aan Prof. dr. Marcel van den Hout van de Universiteit Utrecht voor zijn begeleiding tijdens het schrijven van dit verslag.

Daarnaast wil ik alle proefpersonen bedanken voor het deelnemen aan dit onderzoek en de enthousiasme die zij uitstraalden. Ik heb van hen veel mogen leren uit hun verhalen die zij vertelden over het leven met verzameldwang.

Verder wil de de medewerkers van GGZ Buitenamstel, in het bijzonder Marga Kuiper en de medewerkers van Begeleid Wonen Ypenburg, in het bijzonder Mark Nelissen, bedanken voor hun inzet bij het benaderen van proefpersonen voor dit onderzoek.

Mijn dank gaat ook uit naar dr. Marleen Rijkeboer van de Universiteit Utrecht voor het beschikbaar stellen van de Nederlandse versie van de Saving inventory revised en haar feedback.

Tenslotte wil ik mijn ouders bedanken voor hun hulp bij het verwerven van proefpersonen en overige logistieke zaken en mevrouw Stephanie Kasteel, directeur van de Prinses Irene School, te Den Haag, voor het beschikbaar stellen van een onderzoeksruiimte.

Samenvatting

Men spreekt van verzameldwang als mensen geen grenzen kennen bij het verzamelen van objecten (Chiu, Chong & Lau, 2003). Uitgaande vanuit de veronderstelling dat verzameldwangpatiënten een ‘under-inclusive’ manier van denken hebben bij het categoriseren, is in dit onderzoek de manier van categoriseren onderzocht bij mensen met kenmerken van verzameldwang. De vraagstelling bij dit huidig onderzoek is of verzameldwangpatiënten meer categorieën maken dan de niet-verzameldwang controlegroep en mocht dit inderdaad zo zijn, is het verschil in aantal gemaakte categorieën dan toe te schrijven aan de waarde die proefpersonen aan de objecten hechtten. Aan dit onderzoek hebben 16 personen met verzameldwangkenmerken deelgenomen en 16 non-psychiatrische controlepersonen. Beide groepen hebben twee sorteertaken uitgevoerd: taak A (objecten met geen/weinig financiële en gebruikswaarde) en taak B (objecten met meer financiële en gebruikswaarde). Uit de resultaten blijkt dat beide groepen evenveel categorieën hebben gemaakt bij beide taken. Hiermee wordt de theorie van de ‘under-inclusive’ manier van denken door de verzameldwangpatiënten bij het categoriseren niet bevestigd. Omdat er tussen de groepen geen verschil in aantal gemaakte categorieën en toegekende waarde is gevonden, kon niet getoetst worden of een eventueel verschil in aantal gemaakte categorieën toe te schrijven is aan de waarde die proefpersonen aan de objecten hechtten. Wel is te zien dat als het gaat om de objecten met weinig financiële en gebruikswaarde, de toegekende waarde aan deze objecten invloed heeft op het aantal gemaakte categorieën, hetgeen overeen komt met het onderzoek van Wincze, Frost en Steketee (2006) waar er tevens verschillen werden gevonden tussen de verschillende groepen in het aantal gemaakte categorieën wanneer het ging om persoonlijk relevante objecten

Inleiding

Men spreekt van verzameldwang als mensen geen grenzen kennen bij het verzamelen van objecten (Chiu, Chong & Lau, 2003). In de Engelstalige wetenschappelijke literatuur wordt verzamelzucht hoarding genoemd (Fouwels & Appelhof, 2001). De kenmerken van verzameldwang zijn: 1) het verzamelen van bezittingen met weinig waarde en het niet in staat zijn hier afstand van te doen, 2) het gebruiken van woonruimtes als opslagplaats van bezittingen waardoor gebruik voor hun eigenlijke functie belemmerd wordt en 3) het ervaren van aanzienlijk lijden en belemmeringen in het dagelijkse functioneren als gevolg van de dwang om objecten te verzamelen (Steketee & Frost, 2003).

Verzameldwang komt voor bij verschillende klinische stoornissen, waaronder schizofrenie, stoornissen die door een middel worden teweeggebracht, eetstoornissen, hersenbeschadiging, sociale fobie, depressie, de obsessief-compulsieve persoonlijkheidsstoornis en verschillende vormen van dementie (Steketee & Frost, 2003). Verzameldwang wordt het meest geassocieerd met de obsessieve - compulsieve stoornis (OCD) (Coles, Frost, Heimberg & Steketee 2003). Van de OCD patiënten lijden 18-42 % aan symptomen van verzameldwang (Frost, Krause, & Steketee, 1996). In de DSM-IV komt overmatig verzamelen alleen voor als criterium van de obsessieve-compulsieve persoonlijkheidsstoornis. Bij de obsessieve compulsieve stoornis wordt hoarding niet expliciet genoemd als symptoom (Fouwels & Appelhof, 2001).

Afwijkend van OCD-patiënten, hebben mensen met verzameldwang over het algemeen weinig ziekte-inzicht. Vele verzameldwangpatiënten zien niet in dat het verzamelgedrag een extreme vorm heeft aangenomen en een negatieve invloed heeft op hun eigen leven.

Behandeling wordt daarom vaak geweigerd, met als gevolg dat verzameldwang- patiënten eerder negatief in aanraking komen met woningbouwverenigingen of gezondheidsinstellingen zoals de GGD dan met geestelijke gezondheidszorginstellingen. Een van de weinige onderzoeken naar de leeftijd waarop verzameldwang zich ontwikkelt, is gedaan door Grisham, Frost, Steketee, Kim en Hood (2005). De leeftijd waarop patiënten zelf inzicht kregen in hun problematiek was bij milde symptomen 29,98 jaar ($SD=13,95$), bij middelmatig aanwezige symptomen 36,68 ($SD=14,82$) en bij ernstige problematiek was deze leeftijd 41,82 ($SD=13,11$). Achteraf herkent 60% van de 51 participanten symptomen bij zichzelf op een leeftijd van 12 jaar. Hoe zwaarder de huidige verzameldwangsymptomen, hoe ouder de participant in leeftijd was.

Er is nog weinig bekend over de prevalentie van verzameldwang in Nederland. In 2007 waren er bij Aveant (aanbieder van integrale thuiszorg) 31 cliënten die aan de criteria van verzameldwang voldeden. Dit was op een totaal van 394 cliënten bijna acht procent. Bij één cliënt is verzameldwang (als onderdeel van een angststoornis) officieel gediagnosticeerd door een GGZ-instelling. Bij de andere cliënten heeft de gespecialiseerd verzorgende het sterke vermoeden dat er sprake is van verzameldwang, maar de diagnose is niet vastgesteld of niet bekend (Talen, 2007). Uit onderzoek gedaan in Massachusetts, blijkt dat daar bij gezondheidsinstellingen 26.3 klachten per 100.00 populatie over verzameldwang zijn binnen gekomen in een periode van vijf jaar.

Ondanks dat deze stoornis verre gevolgen kan hebben op de psychische gezondheid van de verzameldwangpatiënten, evenals op de veiligheid en hygiëne van hun woonomgeving, is er nog weinig onderzoek gedaan naar deze complexe stoornis. Gelukkig groeit de aandacht voor verzameldwang, waardoor het steeds duidelijker wordt dat deze stoornis ernstige gevolgen kan hebben voor de mensen die hieronder lijden en hun omgeving.

Frost en Steketee (1996) hebben een cognitief-gedragmatig model ontwikkeld over de aspecten die een rol lijken te spelen bij het ontwikkelen en in stand houden van verzameldwang. Dit model is gebaseerd op eerdere onderzoeken en interviews met klinische en non-klinische verzameldwangpatiënten. Volgens het model bevinden problemen zich op het gebied van emotionele verbondenheid, gedragsmatige vermijding, misvattingen over eigendommen en informatieverwerkingproblemen.

Volgens het model zien verzameldwangpatiënten objecten als een onderdeel van henzelf en krijgen objecten menselijke kwaliteiten toegeschreven. Afstand van deze objecten doen, voelt als afstand doen van een hechte vriend. In de nabijheid zijn van hun objecten geeft hen een veilig en aangenaam gevoel. Uit onderzoek blijkt dat verzameldwangpatiënten zich sterker emotioneel verbonden voelen met hun objecten (Frost, Hartl, Christian & Williams, 1995) en overtuigingen hebben als: “wanneer ik iets weggooi, voel ik alsof ik een deel van mijn leven weggooi omdat het lijkt alsof ik afstand heb gedaan van een geliefde” (Steketee, Frost, Kyrios, 2003).

Gedragmatige vermijding zorgt ervoor dat een beslissing maken over iets houden of weg te gooien niet gemaakt hoeft te worden. Die beslissing uitstellen, voorkomt de kans dat iets weggegooid wordt wat je later misschien nog nodig hebt. Het is evenwel nog niet empirisch vastgesteld dat verzameldwangpatiënten gedragsmatige vermijding vertonen.

Verzamelddwangpatiënten lijken zich in hun opvattingen over objecten op drie vlakken te onderscheiden van anderen. Zo beschrijft het model dat ze te allen tijde controle willen hebben over hun eigendommen, ze zich sterker verantwoordelijk voelen om voor hun objecten te zorgen en ervan overtuigd zijn dat ze hun objecten nodig hebben om perfect te kunnen zijn. Uit onderzoek blijkt dat verzamelddwangpatiënten niet graag willen dat anderen aan hun eigendommen zitten en liever de enige zijn die controle over hun spullen hebben (Steketee, Frost, Kyrios, 2003). Tevens blijkt uit dit onderzoek dat verzamelddwangpatiënten zich ook sterker verantwoordelijk voor hun spullen voelen.

Volgens het model is één van de belangrijkste aspecten van de problematiek op het gebied van informatieverwerking dat patiënten moeite hebben met het nemen van beslissingen.

Verzamelddwangpatiënten zijn uit perfectionisme bang om een foute beslissing te nemen. Het gebruik van informatie om conclusies te kunnen trekken en op basis daarvan beslissingen te nemen, lijkt niet optimaal te gebeuren. Echter is hier nog geen onderzoek naar gedaan.

In het model worden ook problemen op het gebied van het geheugen beschreven. Uit onderzoek blijken verzamelddwangpatiënten minder goed te presteren op specifieke verbale en non-verbale geheugentaken (Hartl, Frost et al, 2004). Verzamelddwangpatiënten blijken zo meer problemen te hebben met het plannen en het organiseren bij het kopiëren van een complexe figuur. Op het gebied van een woordenlijst leren, was er geen verschil bij het strategisch opslaan van een woordenlijst. Wel scoorden hoarders slechter bij het opnoemen van woorden van een woordenlijst die ze eerder geleerd hadden. Daarnaast hebben hoarders significant minder vertrouwen in hun geheugen en hebben een grotere behoefte om eigendommen in het zicht te hebben. Tevens maken zij zich meer zorgen over de catastrofale gevolgen van het vergeten van de vindplaats van een object.

Een ander aspect genoemd in het model op het gebied van informatie verwerking, is het categoriseren. Mensen met verzameldwang lijken nadruk te leggen op het unieke van elk object bij het categoriseren, wat het moeilijk maakt de objecten bij elkaar te plaatsen in categorieën. Hierdoor zouden ze vele, fijn-gedetailleerde categorieën vormen.

Categorieën zijn groepen van verschillende abstracte of concrete onderdelen die door het cognitieve systeem als equivalent worden behandeld voor een bepaald doel (Markman & Ross, 2003). Het gebruik van categorieën heeft verschillende functies, zoals de mogelijkheid creëren om objecten te classificeren in onze omgeving en daarmee te voorspellen wat de objecten doen, welke eigenschappen ze hebben en hoe vergelijkbaar ze zijn in de ene situatie, maar niet in de andere (Ashcraft, 2002). Hetzelfde object kan in verschillende categorieën

geplaatst worden, afhankelijk van de kenmerken die men in acht neemt. Om functionele categorieën te maken, moeten groepen worden gemaakt op basis van essentiële kenmerken van een object.

Het verdelen van objecten in kleinere groepen en het maken van meer categorieën wordt omschreven als een ‘under-inclusive’ manier van denken. Hierbij worden teveel kenmerken van een object in overweging genomen (over-specificeren), voor het in een categorie te plaatsen (Reed, 1969). Het is mogelijk dat dit ook een rol speelt bij dwangmatige verzamelaars. Het over-specificeren van objecten heeft als gevolg dat objecten niet met elkaar vergeleken kunnen worden qua kenmerk en functie. Elk object is zo uniek dat het een op zichzelf staand iets is, wat niet in een groep past met een ander object. Omdat geen enkele objecten vergelijkbaar zijn met elkaar, wordt het moeilijk om te kiezen van welke objecten afstand te doen.

Wincze, Frost en Steketee (2006) onderzochten of dwangmatige verzamelaars zich kenmerken door het over-specificeren van categorieën. Daarnaast werd er onderzocht of het categoriseren wordt beïnvloed door de persoonlijke relevantie van objecten. Aan dit onderzoek hebben 21 verzameldwangpatiënten, 21 OCD-patiënten zonder verzameldwangverschijnselen en 21 controlepersonen deelgenomen. Het onderzoek bestond uit drie condities. In de eerste conditie hebben de proefpersonen de taak gekregen om 20 objecten te categoriseren. De 20 objecten behoren tot vijf categorieën (leesmateriaal, kleding, gebruikt verpakkingsmateriaal, kantoorartikelen en toiletpullen) van objecten die vaak thuis bij verzameldwangpatiënten gevonden worden. Participanten kregen de instructie deze 20 objecten in eigen categorieën onder te brengen, zonder restrictie in aantal categorieën en tijd die nodig is om de taak te verrichten. In de tweede conditie moesten ze dezelfde 20 objecten categoriseren, alleen nu met de instructie zo min mogelijk verschillende categorieën te maken. In de laatste conditie kregen de participanten 20 kaartjes met daarop objecten geschreven. De kaartjes waren voor elke participant aangepast aan de antwoorden die ze hadden gegeven op de ‘Type of things you save scale’ (Frost, 1993). Uit deze vragenlijst zijn vijf groepen objecten geselecteerd waaruit verschillende objecten zijn bedacht door onderzoekers. Als de participant bijvoorbeeld leesmateriaal in huis had, stond er op de kaartjes modetijdschrift, een catalogus en een krant. Om deze kaartjes te categoriseren, kregen de participanten zoveel tijd als ze nodig hadden. In alle drie de condities zijn de tijd, aantal categorieën en de angst voor het beginnen aan de taak gemeten.

Uit de resultaten blijkt dat er tussen de groepen geen verschil was in aantal gemaakte categorieën, wanneer het ging om de objecten uit conditie 1. Ook was er geen significant verschil in de tijd gebruikt om te categoriseren.

Bij de tweede conditie werd er tevens geen verschil gevonden tussen de groepen in het aantal gemaakte categorieën en de gebruikte tijd.

Wanneer het ging om persoonlijk relevante objecten werden er wel verschillen gevonden. Zo maakten de verzameldwangpatiënten gemiddeld meer categorieën dan de controlegroep, respectievelijk 6,3 (SD: 2,1) en 4,8 (SD: 1,6), ($F(1,142) = 3.17$, $p = .029$). Ook gebruikten hoorders hier gemiddeld meer tijd om te categoriseren dan de OCD-groep en de controlegroep, respectievelijk 159 sec (SD: 72,9), 103 sec (SD: 35,0) en 108 sec (SD: 49,3), ($F(1,184) = 6.76$, $p = .002$).

Er zijn verschillende tekortkomingen aan de opzet van dit onderzoek. Een bezwaar is het verschil tussen de condities. In de eerste twee condities wordt er namelijk gebruik gemaakt van aanwezige objecten, terwijl er in de laatste conditie gebruik wordt gemaakt van kaartjes waar de objecten op geschreven staan. Daarnaast gaat het in de eerste twee condities om neutrale objecten en bij de laatste om persoonlijk relevante objecten. Door deze twee verschillen tussen de eerste twee condities en de laatste conditie, is onduidelijk waar de waargenomen verschillen tussen dwangmatige verzamelaars en niet-dwangmatige verzamelaars aan toegeschreven kunnen worden. Het is dus onduidelijk of het feit dat er meer categorieën gemaakt zijn en de gebruikte tijd hoger is, toegeschreven kan worden aan de persoonlijke relevantie van de objecten of aan het verschil tussen het categoriseren van echte objecten en kaarten. Daarnaast is bij de eerste conditie gebruik gemaakt van 20 objecten uit vijf categorieën. Mogelijk is het zo dat er geen verschil is gevonden tussen de groepen participanten omdat de objecten geselecteerd zijn uit bestaande veelgebruikte categorieën. Hierdoor waren de te maken categorieën misschien te vanzelfsprekend en is er daardoor weinig variatie gevonden in het aantal gemaakte categorieën.

Het is tevens onduidelijk hoe de keuze precies is gemaakt voor de persoonlijk relevante objecten op de kaartjes. Gezien de aard van de problematiek is te verwachten dat dwangmatige verzamelaars, vergeleken met de controle groep, sterker gehecht zijn aan de objecten die ze sparen. Onduidelijk is of controle groep ook meer stapels zou maken als de objecten net zo persoonlijk relevant voor ze zouden zijn als bij de dwangmatige verzamelaars.

Een ander onderzoek op het gebied van categorisering bij verzameldwang is gedaan door Luchian, McNally en Hooley (2007). Hier werden 21 studenten, de non-klinische

verzamelaars (mensen die zichzelf herkennen in de omschrijving ‘packrats’) vergeleken met 20 controlestudenten (mensen die zelf aangaven geen moeite te hebben met afstand van spullen te doen). Non-klinische verzamelaars zijn personen met relatief milde verzameldwang-symptomen die niet voldoen aan de diagnostische criteria van compulsive hoarding.

De non-klinische verzamelaars scoorden significant hoger op de Saving Inventory- Revised (SI-R) (Frost, Steketee & Grisham, 2004) en de Saving Cognitions Inventory Revised (SCI-R) (Steketee, Frost, & Kyrios, 2003), vergeleken met de controlegroep. De score van de non-klinische verzamelaars (score van 37,6) was echter significant lager dan de gemiddelde score van een dwangmatige verzamelaar (score van 62).

De participanten werd gevraagd 20 objecten van weinig waarde te categoriseren, zonder restrictie in tijd en aantal categorieën. Daarbij is gevraagd hoe moeilijk ze dat vonden en hoeveel stress de taak ze gaf. Na de taak, mochten de participanten objecten uitzoeken die ze mee wilden nemen. De moeilijkheid van de taak en de opgeleverde stress was significant hoger bij non-klinische verzamelaars. Daarnaast maakten de non-klinische verzamelaars meer categorieën en gebruikten zij meer tijd dan de controle groep. Er was echter geen verschil in het aantal meegenomen objecten.

Een zwak punt bij dit onderzoek is dat er geen gebruik is gemaakt van een verzameldwanggroep, maar van studenten die zichzelf beschrijven als verzamelaars (non-klinische verzamelaar). Daarbij bestond de controlegroep niet uit mensen met een gemiddelde geneigdheid tot verzamelen, maar die zelf aangaven geen moeite te hebben met afstand te doen van voorwerpen. Hierdoor is niet duidelijk of het waargenomen verschil in aantal gemaakte categorieën tussen de groepen toe te schrijven is aan de non-klinische verzameldwanggroep of de extreme niet-verzameldwang controlegroep. Enkele participanten uit de controlegroep bleken hoger te scoren op de SI-R dan enkele participanten uit de non-klinische hoardinggroep. Ondanks deze scores zijn de desbetreffende proefpersonen toch ingedeeld in de groep waarin zij zichzelf in eerste instantie plaatsten. Opvallend is dat er ondanks deze samenstelling van de groepen, er toch een duidelijk verschil gevonden werd tussen het aantal gemaakte categorieën.

Wanneer wij kijken naar de resultaten van deze twee onderzoeken, spreken deze elkaar tegen. In het onderzoek van Wincze, Steketee & Frost (2006) werd er geen verschil gevonden tussen de verzameldwanggroep en de controlegroep bij het categoriseren van “neutrale” objecten. Dit verschil werd echter wel gevonden wanneer het ging om persoonlijk relevante objecten.

In het onderzoek van Luchian, McNally en Hooley (2007) werd er echter wel een verschil gevonden tussen niet-klinische verzamelaars en de controlegroep bij het categoriseren van neutrale objecten.

Het verschil in resultaten tussen beide onderzoeken zou verklaard kunnen worden door het verschil in onderzoeksmethode van beide onderzoeken. In het eerste onderzoek werd er gebruikt gemaakt van 20 objecten uit vijf bestaande, veelgebruikte categorieën. In het tweede onderzoek waren de objecten onsamenhangend, met als enige overeenkomst dat ze van weinig waarde waren.

Daarnaast verschilden tevens de participanten in beide onderzoeken. In het eerste onderzoek is gebruik gemaakt van verzameldwangpatiënten, een OCD-controlegroep en een non-psychiatrische controlegroep. In het tweede onderzoek is gebruik gemaakt van een non-klinische verzameldwanggroep en een extreme niet-verzameldwang controlegroep.

Een andere mogelijke verklaring is dat de waargenomen verschillen in het aantal gemaakte categorieën bij het onderzoek van Luchian, McNally & Hooley (2007) komen doordat beide groepen participanten verschillende waarden hebben toegekend aan de objecten die bij het onderzoek gebruikt worden. De kans bestaat dat participanten meer categorieën gaan maken wanneer de te categoriseren objecten meer voor ze betekenen. In dat geval zullen verzameldwang-patiënten inderdaad meer categorieën maken omdat ze meer waarde hechten aan de objecten waarvan de meeste mensen juist afstand willen doen. Gezien het verschil in resultaten bij vorige onderzoeken op het gebied van categoriseren en onduidelijkheden omtrent de invloed van de toegekende waarde aan objecten op het categoriseren, luiden de vraagstellingen van dit huidige onderzoek als volgt: 1) Zullen verzameldwangpatiënten meer categorieën maken dan de niet-verzameldwang controlegroep? 2) Zo ja, wordt het verschil in aantal gemaakte categorieën toegeschreven aan de waarde die proefpersonen aan de objecten hechten?

Het huidige onderzoek bestaat uit twee condities (taak A en taak B) waarbij de participant 20 objecten moet categoriseren. In de ene conditie (taak A) worden 20 objecten gebruikt waarvan te verwachten is dat, gezien hun geringe financiële waarde en bruikbaarheid, er meer waarde aan wordt gehecht door de verzameldwanggroep dan door de controlegroep. In conditie 2 (taak B) wordt gebruik gemaakt van 20 objecten waarvan wordt verwacht dat er op grond van de grotere financiële waarde en bruikbaarheid, zowel door de verzameldwanggroep als door de controlegroep meer waarde aan wordt gehecht.

Verwacht wordt dat: 1) verzameldwangpatiënten bij beide condities meer categorieën zullen maken dan de controlegroep, 2) verzameldwangpatiënten in beide condities meer tijd zullen gebruiken dan de controlegroep, 3) verzameldwangpatiënten in beide condities meer waarde zullen hechten aan de objecten dan de controlegroep, 4) het verschil in toegekende waarde zal kleiner zijn bij conditie 2, omdat er in conditie 2 gebruik wordt gemaakt van objecten met meer financiële en gebruikswaarde, 5) wanneer er wordt gecontroleerd voor de toegekende waarde zal er verschil zijn tussen de verzameldwanggroep en de controlegroep en het aantal gemaakte categorieën in beide condities en ten slotte, 6) verzameldwangpatiënten bij beide condities meer spanning zullen ervaren dan de controlegroep.

Methode

Proefpersonen

Aan dit onderzoek hebben 18 proefpersonen met kenmerken van verzameldwang deelgenomen en 17 gematchte controle proefpersonen. Veertien proefpersonen zijn geworven via geestelijke gezondheidszorg instellingen. Behandelaars hebben cliënten met kenmerken van verzameldwang gevraagd of de onderzoekers hen mochten benaderen voor deelname aan het onderzoek. Drie proefpersonen hebben gereageerd op een oproep die geplaatst was op het internet en in een plaatselijke krant. In deze oproep werd gevraagd naar mensen die veel verzamelen, het moeilijk vinden iets weg te gooien en geïnteresseerd waren in deelname aan onderzoek. Daarnaast is een participant is geworven via het informele circuit. De controlegroep is geworven via het informele circuit en gematched met de verzameldwanggroep op geslacht, leeftijd en hoogst afgeronde opleiding.

Meetinstrumenten

- De Nederlandse versie van de Saving inventory revised (Frost, Steketee & Grisham, 2004), vertaald door M. Rijkeboer. Deze zelfrapportage-vragenlijst bestaat uit 23 items die de ernst van verzameldwang meet, inclusief de subschalen aanschaf van spullen, troep in het huis en problemen met weggooien.

- Spanningschaal (VAS)

Deze schaal is een lijn van 10 cm zonder schaal aanduiding. Aan de uiteinden van deze lijn staan twee uitersten (uiterst linkers, extreem ontspannen en uiterst rechts, extreem gespannen). De participant zet een streep op een plek op de schaal die aangeeft hoe gespannen

de participant op het moment van meten is. De afstand van uiterst links op de schaal tot aan het gezette streepje wordt gemeten in millimeters.

- Waardeschaal (VAS)

Deze schaal is tevens een lijn van 10 cm zonder schaal aanduiding. Aan de uiteinden van deze lijn staan tevens twee uitersten (uiterst links, geen waarde en uiterst rechts, extreem veel waarde). De participant zet een lijntje op een plek op de schaal die aangeeft hoeveel waarde wordt gehecht aan de objecten. De afstand van uiterst links op de schaal tot aan het gezette streepje wordt gemeten in millimeters.

Procedure

In het contact voorgaande aan het onderzoek, werd proefpersonen verteld dat het onderzoek 2 korte sorteertaakjes en een vragenlijst zou omvatten. Er is verder geen inhoudelijke informatie over het onderzoek vrijgegeven. Per telefoon of via mail zijn daarna afspraken gemaakt met de proefpersonen. Het onderzoek is op verschillende plaatsen afgenomen. Alle onderzoeken vonden plaats in een rustige omgeving waarbij de participant zo min mogelijk kon worden afgeleid en gestoord.

Voordat het onderzoek plaatsvond, hebben proefpersonen de informed consent en hun algemene gegevens (geslacht, leeftijd en hoogst afgeronde opleiding) ingevuld.

Daarna werd de participant gevraagd om twee taken uit te voeren. Beide taken bestonden uit het categoriseren van 20 objecten op een manier die voor de participant logisch waren.

Taak A bestond uit 20 voorwerpen met weinig financiële of gebruikswaarde (een leeg waterflesje, oude krant, gebroken krijtje, gebruikte afwasborstel, smiley met geur, doosje met een stokje wierook, dennenappel, lege plastic tas, haarelastiekje, sluitdraadjes voor boterhamzakjes, dobbelsteen, gebruikte postzegel, zeepje, oud koekje, puzzelstukje, snoeppapiertje, schoenveter, sok, oud blad en een kapot plastic bekertje).

Taak B bestond uit 20 voorwerpen met meer financiële of gebruikswaarde (een nieuwe strippenkaart, sjaal, Blokkertegoedbon t.w.v. 5 euro, beeldje, ketting, volle fles parfum, doosje oogmake-up, douglastegoedbon t.w.v. 20 euro, spiegeltje, mobiel, Mp3-speler, stropdas, DVD, kopje, sporthorloge, portemonnee, flesje rosé, wegenkaart, zonnebril en een schroevendraaier).

De objecten lagen in een afgesloten schoenendoos zodat de proefpersonen deze pas te zien kregen zodra zij gereed waren om desbetreffende objecten te categoriseren.

Vóór het afnemen van de taken werd er duidelijk en uitgebreid instructie gegeven. In de instructie werd aan de hand van vier kaartjes met dieren afgebeeld, verschillende mogelijkheden laten zien om de kaarten in categorieën te plaatsen (zie bijlage instructie). Tevens werd duidelijk gemaakt dat de proefpersoon zoveel categorieën mocht maken als hij/zij wilde en ook alle tijd mocht gebruiken die hij/zij nodig had om de taken te verrichten. Daarnaast werd er benadrukt dat er geen goede of foute manier is om de voorwerpen te categoriseren. Daarna werd de proefpersoon gevraagd het categoriseren te oefenen met zes kaartjes (hierop stonden een plant, boeket bloemen, bruidspaar, snoepjes, taart en een computer). Zo werd duidelijk of de proefpersoon de taak had begrepen. Hierna werd gevraagd of de participant nog vragen over de taak had, aangezien de onderzoeker die tijdens het uitvoeren van de taak niet kon beantwoorden.

Na de instructie werd de participant gevraagd op de spanningschaal aan te geven hoe gespannen de participant op dat moment was. Aan de proefpersoon is gevraagd het meteen aan te geven zodra hij/zij de objecten in categorieën had geplaatst. Nogmaals werd benadrukt dat de participant zoveel tijd mocht gebruiken als hij/zij nodig had. De tijd werd gemeten zodra de onderzoeker de deksel van de doos had gehaald en de proefpersoon kon beginnen met het categorieën maken. Na het uitvoeren van de taak noteerde de onderzoeker de gebruikte secondes en telde het aantal gemaakte categorieën. De proefpersoon werd gevraagd om de spanningschaal voor de tweede keer in te vullen. De onderzoeker stopte de 20 objecten weer terug in de doos en zette deze weg.

Vervolgens volgde een korte instructie voor de tweede taak. Hierin werd verteld dat het om dezelfde taak ging als hiervoor, alleen zaten er 20 andere objecten in de doos. Er werd weer benadrukt dat de participant zoveel groepen mocht maken als hij/zij wilde en zoveel tijd mocht gebruiken als hij/zij nodig had en dat er geen goede of foute manier was om de objecten in groepen te verdelen. Daarna werd weer gevraagd of de proefpersoon nog vragen had. Hierna werd de spanningschaal voor de derde keer ingevuld. Na het categoriseren van de tweede groep objecten noteerde de onderzoeker de gebruikte tijd en het aantal gemaakte categorieën. De participant werd voor de laatste keer gevraagd de spanningschaal in te vullen. De onderzoeker stopte weer de objecten terug in de doos.

Hierna werd de proefpersoon gevraagd nogmaals te kijken naar de objecten uit de eerste taak en op de waardeschaal aan te geven hoeveel waarde de participant hechtte aan de objecten.

Daarna werd de proefpersoon gevraagd nogmaals naar de objecten uit de laatste taak te kijken en voor de objecten aan te geven hoeveel waarde er aan gehecht werd.

Nadat de proefpersonen dit hadden gedaan, werd hen gevraagd waar ze op hebben gelet bij het categoriseren. De onderzoeker noteerde zoveel mogelijk informatie en vroeg door om zoveel mogelijk achter de redenatie van de gemaakte groepen te komen.

Als laatste werd de participant gevraagd de vragenlijst in te vullen. Hierbij werd de instructie gegeven dat het belangrijk is eerlijk te zijn en dat er geen goede of foute antwoorden zijn.

Resultaten

Proefpersonen

Er hebben 35 proefpersonen deelgenomen aan het onderzoek. Voor de verzameldwanggroep werd een score van minimaal 36 (een standaarddeviatie meer dan de gemiddelde score) op de hoarding-lijst vereist voordat ze werden meegenomen in het onderzoek. Hierdoor is een proefpersoon met de score van 23 niet meegenomen. Echter zijn twee proefpersonen met een lagere score wel meegenomen. Een proefpersoon had een score van 35. Zij vertelde na het onderzoek dat ze net verhuisd was, waardoor ze meerdere vragen anders in kon vullen. In haar eerdere woonsituatie stond haar kamer wel vol. Daarnaast had ze speciaal een huis gekocht met een extra kamer, zodat ze meer spullen kwijt zou kunnen. Een andere proefpersoon had een score van 26. Deze man had zeer weinig ziekte-inzicht. Hij woonde begeleid in een instelling vanwege zijn verzameldwang. Ook werd daar zijn kamer eens in de week opgeruimd door een hulpverlener. Dit heeft de vragenlijst dermate beïnvloedt dat de score erg laag is, zonder dat er twijfel over bestaat over aanwezigheid van zeer ernstige symptomen van verzameldwang.

Demografische gegevens

De verzameldwanggroep bestond uit 5 mannen en 12 vrouwen. De controlegroep bestond ook uit 5 mannen en 12 vrouwen. Op basis van een enkelvoudige variantieanalyse is geconstateerd dat er geen significant verschil in leeftijd bestaat tussen de hoardersgroep ($n = 17$) en de controlegroep ($n = 17$). ($F(1,32) = .025$; $p > .05$). De leeftijden van alle proefpersonen varieerden van 24 tot 64 jaar. De gemiddelde leeftijd van de verzameldwanggroep is (50,5 (een decimaal) jaar; $sd\ 10,2$). De controle groep heeft een gemiddelde leeftijd van 49,9 jaar; $sd\ 9,5$.

Er is verder geconstateerd dat er geen significant verschil in opleiding bestaat tussen de verzameldwanggroep ($n = 17$) en de controlegroep ($n = 17$). ($F(1,32) = .030$; $p > .05$). De

gemiddelde opleiding van de verzameldwanggroep is 5,41; sd 1,9. De controle groep heeft een gemiddelde opleiding van 5,53; sd 2,1. Dit betekent dat het gemiddelde opleidingsniveau van beide groepen tussen het VWO en MBO ligt.

Tabel 1

Demografische gegevens van alle proefpersonen samen, de verzameldwangpatiënten apart en de controle groep apart

Groep samen (N=34)			Verzameldwang (N=17)		Controle groep (N=17)		
p	df1	df2	M	SD	M	SD	F
Leeftijd	50,2	9,7	50,5	10,2	49,9	9,5	.025
.876	1	32					
Opleiding	5,5	2,0	5,4	1,9	5,53	2,1	.030
.864	1	32					

P < .05

Score op de Saving Inventory Revised (Frost, Steketee & Grisham, 2004)

Op basis van een enkelvoudige variantieanalyse is geconstateerd dat er een significant verschil is in de vragenlijstscore tussen de verzameldwanggroep (n = 17) en de controlegroep (n = 17). (F (1,32) = 111,18; p = .000. De verzameldwanggroep heeft gemiddeld hoger gescoord (gemiddeld 55,1; sd 13,6). De controle groep heeft een gemiddelde gescoord van 14,5; sd 8,30.

Tabel 2

Score van de verzameldwanggroep en de controlegroep op de Saving Inventory Revised

Verzameldwang(N=17)		Controle groep (N=17)		F
M	SD	M	SD	
Score	55,1	14,5	8,3	111,181
.000				

P < .01

Om het effect van groep en taak op het aantal gemaakte categorieën, de gebruikte tijd en de toegekende waarde te controleren, werden de data geanalyseerd met een 2 weg mixed anova met als within groups factor Taak (taak A vs B) en als tussen groups factor Groep (hoarder vs. controlegroep).

Aantal gemaakte categorieën

De factoren groep $F(1, 32) = 1,88; p = .18$ en de taak, $F(1, 32) = 0.04, p = .84$ blijken geen hoofdeffect te hebben op het aantal gemaakte categorieën. Dat wil zeggen dat er zowel bij taak A als taak B geen verschil is in het aantal gemaakte categorieën tussen de verzameldwangpatiënten en de controlegroep. Daarnaast is er geen verschil in het aantal gemaakte categorieën tussen taak A en taak B. Tevens is er geen sprake van een interactie-effect (groep x taak) $F(1,32) = 1,70; p = .202$.

Gebruikte tijd

De factoren groep $F(1, 32) = 0,04; p = .85$ en de taak, $F(1, 32) = 0.07, p = .79$ blijken geen hoofdeffect te hebben op de gebruikte tijd. Dat wil zeggen dat er zowel bij taak A als taak B geen verschil is in de tijd die gebruikt is door zowel de verzameldwangpatiënten en de controlegroep om de taken te verrichten. Er is ook geen verschil in gebruikte tijd tussen taak A en taak B. Tevens is er geen sprake van een interactie-effect (groep x taak) $F(1,32) = 0,81; p = 0.37$.

Toegekende waarde

De factor groep $F(1, 32) = 0,37; p = .550$ blijkt geen hoofdeffect te hebben op de toegekende waarde. Dat wil zeggen dat er geen verschil is tussen de verzameldwangpatiënten en de controlegroep in de toegekende waarde aan de objecten in beide condities. De factor taak, $F(1, 32) = 78,72, p = .000$ blijkt bij dit onderzoek wel een significant hoofdeffect te hebben op de toegekende waarde, met andere woorden, alle proefpersonen hebben meer waarde toegekend aan de objecten bij taak B dan de objecten bij taak A. Er is geen sprake van een interactie-effect (groep x taak) $F(1,32) = 1,70; p = .202$

Spanning

Omdat de ervaren spanning door de proefpersonen in dit onderzoek op 4 momenten is gemeten, namelijk, voor en na taak A en voor en na taak B, is de analyse uitgevoerd met een

2x2x2 mixed ANOVA. Hierbij zijn de binnengroepsfactoren de factor conditie (taak A en taak B) en de factor spanningsmoment (voor en na de taak). Ook in dit geval blijft de factor groep (verzameldwangpatiënten vs controlegroep) als tussengroepsfactor staan.

Omdat één van de proefpersonen aangaf enorm veel spanning te ervaren vanwege privé-problemen en een ander de schaal onleesbaar had ingevuld, zijn de spanningsscores van deze proefpersonen niet meegenomen in de analyse.

De factor groep $F(1, 30) = 3,02$; $p = .093$ blijkt geen hoofdeffect te hebben op de ervaren spanning. Dat wil zeggen dat er geen verschil is tussen de verzameldwangpatiënten en de controlegroep in de ervaren spanning bij het uitvoeren van beide taken. De factor taak, $F(1, 30) = 1,18$, $p = .286$ blijkt tevens geen significant hoofdeffect te hebben op de ervaren spanning, met andere woorden, er is geen verschil in ervaren spanning tussen taak A en taak B. Wat betreft het moment $F(1, 30) = 2,71$, $p = .110$, blijkt er tevens geen hoofdeffect te zijn op de ervaren spanning. Er is dus geen verschil in ervaring spanning vóór de taken en na de taken. Er is geen sprake van een interactie-effect (groep x taak) $F(1,30) = 1,83$; $p = .187$. Tevens is er geen sprake van een interactie-effect (groep x spanningsmoment) $F(1,30) = 0,98$; $p = .331$. Er is ook geen sprake van een interactie-effect (conditie x spanningsmoment) $F(1,30) = 0,03$; $p = .861$ en een interactie-effect (groep x conditie x spanningsmoment) $F(1,30) = 0,00$; $p = .953$.

Tabel 3

De gemiddelde scores en standaard deviaties (SD) per afhankelijke variabele voor de verzameldwanggroep en de controlegroep bij beide taken

	Verzameldwang	Controlegroep	F	p
Taak A				
Aantal categorieën	6,59 (4,6)	5,76 (2,1)		.44
.510				
Tijd (in seconden)	148,12 (86,7)	156,53 (73,5)		.04
.762				
Toegekende waarde	20,18 (23,2)	21,18 (23,6)		.02
.902				
Spanning voor	35,36 (24,2)	19,31 (15,4)		11.29
.002				
Spanning na	36,38 (24,5)	25,69 (23,3)		.31
.584				

Taak B			
Aantal categorieën	7,24 (3,4)	5,29 (1,8)	4.33
.045			
Tijd (in seconden)	156,59 (71,5)	140,82 (35,9)	.66
.422			
Toegekende waarde	61,06 (21,6)	51,59 (25,5)	1.37
.251			
Spanning voor	33,50 (26,7)	20,25 (16,3)	4.55
.041			
Spanning na	35,38 (25,6)	24,63 (22,4)	.00
.971			

Exploratieve analyse

Voor verdere exploratie is er per conditie de ANCOVA uitgevoerd met factor groep (verzameldwangpatiënten vs controlegroep) als tussengroepsfactor en de factor toegekende waarde als covariatie.

Na het uitvoeren van de ANCOVA blijkt dat de factor groep geen effect heeft op het aantal gemaakte categorieën bij taak A (spullen met weinig financiële waarde) $F(1,33) = .58$, $p = .452$. Echter, de covariaat toegekende waarde blijkt wel een significant effect te hebben op het aantal gemaakte categorieën $F(1,33) = 5.39$, $p = .027$. Wanneer beide groepen samen worden genomen blijkt er een significante relatie ($r = 0,379$, $p = 0,027$); $n = 34$) te zijn tussen het aantal gemaakte categorieën bij taak A en de waarde gehecht aan de spullen bij taak A.

Bij taak B (spullen met veel financiële waarde) blijkt dat de factor groep een significant effect heeft op het aantal gemaakte categorieën bij taak B $F(1,33) = 4,33$, $p = 0.045$. Echter, nadat de covariaat toegekende waarde is toegevoegd blijkt het effect van groep op het aantal gemaakte categorieën niet meer significant $F(1,33) = .17$, $p = .693$. Het effect van de factor toegekende waarde op het aantal gemaakte categorieën blijkt tevens niet significant $F(1,33) = .68$, $p = .777$. Wanneer beide groepen samen worden genomen blijkt er geen significante relatie ($r = 0,088$, $p = 0,622$); $n = 34$) te zijn tussen het aantal gemaakte categorieën bij taak B en de waarde gehecht aan de spullen bij taak B.

Waar hebben proefpersonen op gelet bij het categoriseren

Uit de reacties van de verzameldwangpatiënten en de controlegroep blijkt dat beide groepen verschillende methoden hebben gehanteerd bij het categoriseren. Zo werd er gekeken naar de functie/associatie (bijvoorbeeld: kantoorspullen, vakantie en huishoudartikelen, waarde (bijvoorbeeld: bruikbaar, vuilnisbak en recycle) en kenmerk/materiaal (bijvoorbeeld: papier, stof en vloeibaar) van een object alvorens deze in een categorie werd geplaatst. Opvallend is dat de verzameldwangpatiënten die onder behandeling waren voor hun stoornis, categorieën maakten aan de hand van de waarde van de objecten. Zo hebben zij categorieën gemaakt als weggooien-niet weggooien, bruikbaar-niet bruikbaar en waardevol-niet waardevol.

Discussie

De vraagstelling van dit huidig onderzoek was of verzameldwangpatiënten meer categorieën maken dan de niet-verzameldwang controlegroep en mocht dit inderdaad zo zijn, is het verschil in aantal gemaakte categorieën dan toe te schrijven aan de waarde die proefpersonen aan de objecten hechtten.

Verwacht werd dat verzameldwangpatiënten bij beide condities meer categorieën zouden maken dan de controlegroep. Dit blijkt echter niet zo te zijn uit de resultaten van dit onderzoek. Zowel bij taak A als taak B maakten beide groepen evenveel categorieën. Deze resultaten komen overeen met het onderzoek van Wincze, Steketee & Frost (2006) waar er geen verschil werd gevonden in het aantal gemaakte categorieën tussen de verzameldwanggroep en de controlegroep bij het categoriseren van “neutrale” objecten. Volgens het cognitief-gedragsmatig model van Frost en Steketee (1996) lijken mensen met verzameldwang nadruk te leggen op het unieke van elk object bij het categoriseren, wat het moeilijk maakt de objecten bij elkaar te plaatsen in categorieën. Hierdoor zouden ze vele, fijn-gedetailleerde categorieën vormen. Echter, bij dit huidig onderzoek wordt deze theorie niet bevestigd. Dat beide groepen evenveel categorieën hebben gemaakt zou kunnen doordat de spullen bij taak A weinig samenhang hadden, waardoor zowel de controlegroep als de verzameldwanggroep meerdere categorieën hebben gemaakt en meer tijd nodig hadden om de taak te verrichten. Een ander mogelijkheid is dat een deel van de verzameldwanggroep in therapie was waarbij zij vaardigheden leerden hoe met hun stoornis om te gaan. Mogelijk werden deze vaardigheden dan ook toegepast tijdens het verrichten van de taken.

De tweede verwachting was dat de verzameldwangpatiënten in beide condities meer waarde zouden hechten aan de objecten dan de controlegroep. Het verschil in toegekende waarde zou

naar verwachting vooral groter zijn bij taak A dan bij taak B. Dit blijkt echter niet het geval. Er is geen verschil waargenomen in toegekende waarde tussen de verzameldwangpatiënten en de controlegroep bij beide taken. Uit de resultaten is wel gebleken dat alle proefpersonen significant meer waarde hechtten aan de objecten uit taak B (objecten met meer financiële en gebruikswaarde) dan de objecten uit taak A (objecten met geen/weinig financiële en gebruikswaarde). Mogelijk kan dit resultaat toegeschreven worden aan het feit dat tijdens het onderzoek geen verschil is gemaakt tussen emotionele waarde en financiële waarde.

Proefpersonen mochten zelf kiezen welke waarde (emotioneel of financieel) zij toekenden. Zo kon niet worden nagegaan of een proefpersoon bij de toegekende waarde de financiële waarde van de objecten aangaf of de emotionele waarde. Uit onderzoek blijkt daarnaast dat verzameldwangpatiënten zich sterker emotioneel verbonden voelen met hun objecten (Frost, Hartl, Christian & Williams, 1995). Volgens het model zien verzameldwangpatiënten objecten als een onderdeel van henzelf, wat zou kunnen leiden tot waardeverhoging van het object. Tijdens dit onderzoek is er echter geen gebruik gemaakt van persoonlijk relevante spullen. Daarnaast kregen de proefpersonen de objecten niet langer dan 10 minuten onder ogen, waardoor de verzameldwangpatiënten geen kans kregen om zich in zo'n korte tijd aan de objecten te hechten. De theorie dat verzameldwangpatiënten zich sterker emotioneel verbonden voelen met hun objecten (Frost, Hartl, Christian & Williams, 1995), wordt door dit huidige onderzoek bevestigd.

Omdat er tussen de groepen geen verschil in aantal gemaakte categorieën en toegekende waarde is, kan niet getoetst worden of een eventueel verschil in aantal gemaakte categorieën toe te schrijven is aan de waarde die proefpersonen aan de objecten hechtten.

Uit de exploratieve analyse blijkt dat er geen verschil is in aantal gemaakte categorieën tussen de verzameldwangpatiënten en de controlegroep bij taak A. Echter, de covariaat toegekende waarde blijkt wel een significant effect te hebben op het aantal gemaakte categorieën $F(1,33) = 5.39, p = .027$, dat wil zeggen dat het aantal gemaakte categorieën bij taak A en de toegekende waarde bij taak A niet van elkaar los staan. Daarnaast hangt de toegekende waarde significant samenhang met het aantal gemaakte categorieën ($r = 0.379, p = 0.027$).

Hierbij is er geen onderscheid gemaakt tussen de verzameldwangpatiënten en de controlegroep. Bij taak B blijkt in eerste instantie dat er een significant verschil is in aantal gemaakte categorieën tussen beide groepen $F(1,33) = 4.33, p = 0.045$. Echter, nadat de covariaat toegekende waarde is toegevoegd blijkt het effect van groep op het aantal gemaakte categorieën niet meer significant. Tevens is de relatie tussen het aantal gemaakte categorieën bij taak B en de waarde gehecht aan de spullen bij taak B, niet significant ($r = 0.088, p = 0.622$).

Het is dus te zien dat als het gaat om de objecten met weinig financiële en gebruikswaarde, de toegekende waarde aan deze objecten invloed heeft op het aantal gemaakte categorieën. Dit komt overeen met het onderzoek van Wincze, Frost en Steketee (2006) waar er wel verschillen werden gevonden tussen de verschillende groepen in het aantal gemaakte categorieën wanneer het ging om persoonlijk relevante objecten (objecten die de proefpersonen spaarden). Mogelijk waren de objecten die gespaard werden door de proefpersonen voor hen van hoge waarde.

Bij dit onderzoek werd tevens nagegaan of de verzameldwangpatiënten in beide condities meer tijd gebruiken dan de controlegroep om beide taken te verrichten. Uit de resultaten blijkt echter dat de verzameldwangpatiënten in beide condities gemiddeld niet meer tijd nodig hadden dan de controlegroep om de taken te verrichten. Volgens het cognitief-gedragsmatig model (Frost & Steketee, 1996) is één van de belangrijkste aspecten van de problematiek op het gebied van informatieverwerking dat patiënten moeite hebben met het nemen van beslissingen. Volgens dit model lijkt het gebruik van informatie om conclusies te kunnen trekken en op basis daarvan beslissingen te nemen niet optimaal te gebeuren. Bij dit huidig onderzoek wordt deze theorie niet bevestigd. Mogelijk komt het doordat bij dit onderzoek geen gebruik is gemaakt van persoonlijk relevante spullen, waardoor de proefpersonen geen rekening hoefden te houden met diverse factoren, alvorens een object in een categorie te plaatsen. Zo vertelde één van de proefpersonen: “Wanneer ik ervan uitga dat de spullen in doos A en doos B mijn eigen spullen zijn, dan maak ik meer categorieën. De taak wordt ook moeilijker wanneer ik ervan uitga dat het mijn eigen spullen zouden kunnen zijn”.

Tenslotte werd nagegaan of verzameldwangpatiënten bij beide condities meer spanning ervaarden dan de controlegroep bij het uitvoeren van de taken. Uit de resultaten blijkt dat verzameldwangpatiënten alleen vóór aanvang van taak A (spanningsmoment 1) en vóór aanvang van taak B (spanningsmoment 3) significant meer spanning ervaarden dan de controlegroep. Op spanningsmoment 1 ervaarden verzameldwangpatiënten gemiddeld een spanning van 35,36 (SD. 24,2) en de controlegroep 19,31 (SD.15,4). Op spanningsmoment 3 ervaarden verzameldwangpatiënten gemiddeld een spanning van 33,50 (SD. 26,7) en de controlegroep 20,25 (SD. 16,3). Het verschil in ervaren zou mogelijk veroorzaakt kunnen worden doordat verzameldwangpatiënten bij het uitvoeren van de taken het gevoel krijgen dat zij gecontroleerd worden op hun afwijkend gedrag. Daarnaast zijn verzameldwangpatiënten uit perfectionisme bang om een foute beslissing te nemen. Omdat verzameldwang voorkomt bij verschillende klinische stoornissen, waaronder sociale fobie en depressie (Steketee &

Frost, 2003), zou het goed mogelijk kunnen zijn dat verzameldwangpatiënten altijd een zekere mate van spanning ervaren.

Een van de beperkingen van dit onderzoek is het aantal proefpersonen. Omdat er in Nederland nog weinig aandacht is voor dit fenomeen en vele patiënten weinig tot geen ziekteinzicht hebben, was het heel moeilijk om proefpersonen voor dit onderzoek te verwerven.

Daarnaast waren enkele van de proefpersonen al onder behandeling voor hun stoornis. De behandeling heeft mogelijk invloed gehad op de manier van categoriseren door deze proefpersonen. De proefpersonen vertelden namelijk dat zij tijdens de behandeling oefenden om objecten in drie categorieën onder te verdelen, namelijk: objecten die zij wilden houden, objecten waarover er nog twijfels waren om weg te doen en objecten die konden worden weggedaan. Een ander zwak punt is dat er bij de factor toegekende waarde, geen onderscheid is gemaakt tussen de emotionele waarde en financiële waarde. Proefpersonen mochten zelf kiezen welke waarde (emotioneel of financieel) zij toekenden. Zo kon niet worden nagegaan of een proefpersoon bij de toegekende waarde de financiële waarde van de objecten aangaf of de emotionele waarde.

Voor vervolgonderzoek zou er gebruik gemaakt kunnen worden van 3 condities, waarbij de proefpersonen in de eerste conditie 20 objecten moeten categoriseren die zij als cadeau van de onderzoekers hebben meegekregen. In de tweede conditie moeten de proefpersonen objecten categoriseren die zij van familie/vrienden cadeau hebben gekregen en in de derde conditie categoriseren zij objecten die zij zelf hebben aangeschaft. Bij dit onderzoek worden zowel de toegekende bruikbaarheidswaarde, de financiële waarde als de emotionele waarde gemeten. Vervolgens wordt er gekeken naar het aantal gemaakte categorieën per conditie.

Literatuur

- Ashcraft, M. H. (2002). *Cognition*, Upper Saddle River, New Jersey: Prentice Hall.
- Chiu, S., Chong, H., & Lau, S. (2003). Exploratory Study of Hoarding Behaviour in Hong Kong. *Hong Kong Journal of Psychiatry*, 13, 23-30.
- Fouwels & Appelhof (2001). Verzamelzucht; een gevalsbeschrijving. *Tijdschrift voor psychiatrie* 43, 5, 355-359.
- Frost, 1993 The hoarding of possessions. *Behavior Research and Therapy*, 31, 367–381.
- Frost, R., & Hartl, T. (1996). A cognitive–behavioral model of compulsive hoarding. *Behaviour Research and Therapy*, 34, 341–350.
- Frost, R., Hartl, T., Christian, R., & Williams, N. (1995). The value of possessions in compulsive hoarding: Patterns of use and attachment. *Behaviour Research and Therapy*, 33, 897–902.
- Frost, R. O., Steketee, G., & Grisham, J. (2004). Measurement of compulsive hoarding: Saving Inventory-Revised. *Behaviour Research and Therapy*, vol. 42, 10, pp: 1163-1182.
- Hartl, T. L., Frost, R.O., Allen, G.J., Deckersbach, T., Steketee, G., Duffany, S.R., & Savage, C.R. (2004) Actual and perceived memory deficits in individuals with compulsive hoarding, depression and anxiety, 20, 59 –69.
- Luchian, S.A., McNally, R.J., Hooley, J.M. (2007), Cognitive aspects of nonclinical obsessive–compulsive Hoarding, *Behaviour Research and Therapy* 45, 1657–1662.
- Markman, A.B., Ross, B.H. (2003) Category Use and Category Learning, *Psychological Bulletin*, Vol. 129, No. 4, 592–613.
- Reed, G. F. (1969a). ‘Under-inclusion’—A characteristic of obsessional personality disorder: I. *British Journal of Psychiatry*, 115, 781–785.
- Steketee, G. & Frost, R. O. (2003), compulsive hoarding: current status of the research, *Clinical Psychology Review* 23 905–927.
- Steketee, G., Frost, R. O., & Kyrios, M. (2003). Cognitive aspects of compulsive hoarding. *Cognitive Therapy and Research*, 27, 463–479.
- Talen (2007), Verzameldwang thuisbegeleiding door de gespecialiseerd verzorgende, Scriptie.
- Wincze, J.P., Steketee, G., Frost, R.O. (2007) Categorization in compulsive hoarding, *Behaviour Research and Therapy* 45, 63–72.

INFORMED CONSENT

Toestemming om uw gegevens te gebruiken voor onderzoek naar verzamelzucht
(compulsive hoarding)

• **Waar gaat het onderzoek over?**

Dit onderzoek gaat over verzamelzucht. Hiervan is sprake wanneer mensen weinig grenzen kennen bij het verzamelen van spullen. Ook vinden mensen met verzamelzucht het moeilijk om dingen weg te gooien. Hierdoor raken kamers zo vol dat ze niet goed gebruikt kunnen worden waarvoor ze bedoeld zijn. Uiteindelijk kunnen mensen die lijden aan verzamelzucht daar veel last van ondervinden. Door dit onderzoek proberen wij beter te begrijpen waarom het moeilijk is voor sommige mensen om iets weg te gooien.

• **Wat betekent dit voor u?**

Wij willen u vragen een vragenlijst in te vullen en 2 taakjes uit te voeren. Bij deze taakjes wordt U gevraagd om spullen te ordenen. Eerst zal de taak duidelijk uitgelegd worden en daarna heeft u de mogelijkheid vragen te stellen. De taken zijn niet emotioneel of vervelend. De tijd die u besteedt aan de taakjes mag U zelf bepalen, maar meestal kost het hele onderzoek niet meer dan 15 minuten.

Uw gegevens worden anoniem verwerkt en worden alleen gebruikt voor dit onderzoek. Hierdoor wordt uw privacy beschermd.

• **Toestemming**

U heeft aangegeven mee te willen werken aan dit onderzoek. Door dit formulier te ondertekenen geeft u te kennen dat u akkoord gaat met de inzameling van uw gegevens voor het onderzoek. Ook na ondertekening behoudt u het recht om, zonder opgave van reden, tijdens het onderzoek alsnog af te zien van uw medewerking. Uw eventuele weigering zal geen nadelige gevolgen voor u hebben.

Ik,

(uw naam) .....

begrijp dat in het kader van dit onderzoek gegevens worden ingezameld en verwerkt, en ga hier vrijwillig mee akkoord.

Opgemaakt op ...../...../ 2008 te .....

Handtekening .....

Algemene gegevens

Kruis het hokje aan dat op u van toepassing is.

1. Geslacht: ☐ man   ☐ vrouw

2. Leeftijd: ..... jaar

3. Wat is uw hoogst afgeronde opleiding?

☐ lager onderwijs

☐ lager beroepsonderwijs (bijv. LTS)   ☐ MBO

☐ MAVO of ULO

☐ HBO

☐ HAVO of MMS

☐ Wetenschappelijk onderwijs

☐ VWO/HBS/gymnasium

☐ anders, namelijk: .....

Wilt u bij de volgende uitspraken het antwoord omcirkelen dat het meest op u van toepassing is?

- 1) In welke mate heeft u moeite om spullen weg te gooien?
  - 0) helemaal niet
  - 1) een beetje
  - 2) redelijk
  - 3) aanzienlijk
  - 4) heel erg

- 2) Hoe stressvol vindt u het weggooien van spullen?
  - 0) helemaal niet
  - 1) een beetje
  - 2) redelijk
  - 3) aanzienlijk
  - 4) heel erg

- 3) In welke mate staat uw kamer(s) vol met spullen?
  - 0) helemaal niet
  - 1) een beetje
  - 2) redelijk
  - 3) aanzienlijk
  - 4) heel erg

- 4) Hoe vaak probeert u het wegdoen van spullen te vermijden omdat u het té stressvol of té tijdrovend vindt?
  - 0) ik vermijd nooit; ik kan makkelijk spullen wegdoen
  - 1) ik vermijd bijna nooit; ik kan spullen zonder al te veel problemen wegdoen
  - 2) ik vermijd soms;
  - 3) ik vermijd vaak; ik kan slechts af en toe spullen wegdoen
  - 4) ik vermijd bijna altijd; ik kan zelden spullen wegdoen

- 5) Hoe gespannen of ongemakkelijk zou u zich voelen als u iets wat u wilt hebben, niet kunt krijgen?
1. helemaal geen spanning
  2. een beetje spanning
  3. matige spanning; de spanning loopt wel op maar is te verdragen
  4. ernstige spanning; de spanning loopt sterk op en is zeer hinderlijk
  5. extreme, verlamrende spanning bij iedere dergelijke poging
- 6) Hoeveel van de woonruimte in uw huis is volgepropt met spullen?
(Denk aan de hoeveelheid rommel in uw keuken, zitkamer, eetkamer, gang(en), slaapkamer(s), badkamer(s) of andere kamers).
- 0) niets van de woonruimte is volgepropt
  - 1) een deel van de woonruimte is volgepropt
  - 2) veel van de woonruimte is volgepropt
  - 3) het merendeel van de woonruimte is volgepropt
  - 4) alles of bijna alles van de woonruimte is volgepropt
- 7) In welke mate belemmert de rommel in uw huis uw sociaal, beroepsmatig of dagelijks functioneren? (Denkt u aan dingen die u niet doet vanwege de rommel.)
- 0) geen last
  - 1) een beetje last, maar in het algemeen geen probleem
  - 2) wel degelijk last, maar nog steeds hanteerbaar
  - 3) ernstige last; de rommel veroorzaakt grote problemen
  - 4) extreme last; de rommel zorgt ervoor dat ik niets meer kan doen
- 8) Hoe vaak moet u spullen die u ziet perse hebben (bv. wanneer u aan het winkelen bent of iets gratis aangeboden krijgt)?
- 0) nooit
  - 1) zelden
  - 2) soms
  - 3) vaak
  - 4) (bijna) altijd
- 9) Hoe sterk is uw aandrang om spullen te kopen of gratis spullen te bemachtigen die u niet direct nodig heeft?
- 0) geen aandrang
  - 1) lichte aandrang
  - 2) gematigde aandrang
  - 3) sterke aandrang
  - 4) zeer sterke aandrang

- 10) Hoeveel beheersing heeft u over uw aandrang om spullen te bemachtigen?
- 0) totale beheersing
  - 1) veel beheersing; gewoonlijk lukt het mij om me te beheersen
  - 2) enige beheersing; ik vind het moeilijk om me te beheersen
  - 3) weinig beheersing; het kost mij grote moeite om me te beheersen
  - 4) geen beheersing
- 11) Hoe vaak beslist u om spullen te bewaren die u niet direct nodig heeft en waar u weinig plaats voor heeft?
- 0) ik bewaar nooit dergelijke spullen
  - 1) ik bewaar zelden dergelijke spullen
  - 2) ik bewaar soms dergelijke spullen
  - 3) ik bewaar vaak dergelijke spullen
  - 4) ik bewaar bijna altijd dergelijke spullen
- 12) In welke mate weerhoudt rommel u ervan om gedeelten van uw woonruimte te gebruiken?
- 0) alle gedeelten zijn bruikbaar
  - 1) een enkel gedeelte is niet bruikbaar
  - 2) een paar gedeelten zijn niet bruikbaar
  - 3) veel gedeelten zijn niet bruikbaar
  - 4) bijna alle gedeelten zijn niet bruikbaar
- 13) In welke mate levert de rommel in uw huis u spanning of hinder op?
- 0) geen spanning of hinder
  - 1) lichte spanning of hinder
  - 2) gematigde spanning of hinder
  - 3) sterkte spanning of hinder
  - 4) extreme spanning of hinder
- 14) Hoe vaak zorgt de rommel in uw huis ervoor dat u geen mensen op bezoek vraagt?
- 0) nooit; ik nodig mensen gewoon uit
  - 1) zelden
  - 2) soms
  - 3) vaak
  - 4) (bijna) altijd

- 15) Hoe vaak schaft u daadwerkelijk spullen aan (al dan niet gratis) die u niet direct nodig heeft?
- 0) nooit
  - 1) zelden
  - 2) soms
  - 3) vaak
  - 4) (bijna) altijd
- 16) Hoe sterk is uw aandrang om iets te bewaren waarvan u zeker weet dat u het nooit zal gebruiken?
- 0) helemaal geen sterke aandrang
  - 1) lichte aandrang
  - 2) matige aandrang
  - 3) sterke aandrang
  - 4) zeer sterke aandrang
- 17) Hoeveel beheersing heeft u over uw aandrang om spullen te kopen?
- 0) totale beheersing
  - 1) veel beheersing; gewoonlijk lukt het mij om me te beheersen
  - 2) enige beheersing; ik vind het moeilijk om me te beheersen
  - 3) weinig beheersing; het kost mij grote moeite om me te beheersen
  - 4) geen beheersing
- 18) Hoeveel van uw woonruimte is vanwege de rommel moeilijk begaanbaar?
- 0) niets is moeilijk begaanbaar
  - 1) een deel is moeilijk begaanbaar
  - 2) veel is moeilijk begaanbaar
  - 3) het merendeel is moeilijk begaanbaar
  - 4) (bijna) alles is moeilijk begaanbaar
- 19) Hoeveel last of spanning heeft u van uw verzamel gewoontes?
- 0) geen last
  - 1) een beetje last
  - 2) matige last
  - 3) erge last
  - 4) extreme last / schaamte

- 20) In hoeverre belemmert de rommel in uw huis u om delen van uw huis te gebruiken waarvoor ze bedoeld zijn, bijvoorbeeld voor koken, zitten of slapen, afwassen, schoonmaken, etc.?
- 0) nooit een belemmering
  - 1) zelden een belemmering
  - 2) soms een belemmering
  - 3) vaak een belemmering
  - 4) (bijna) altijd een belemmering
- 21) In hoeverre voelt u zich in staat de rommel in uw huis te beperken?
- 0) helemaal niet in staat de rommel te beperken
  - 1) een beetje
  - 2) redelijk
  - 3) aanzienlijk
  - 4) heel erg
- 22) In hoeverre heeft uw verzameldrang of kooplust u in financiële problemen gebracht?
- 0) helemaal niet
  - 1) een beetje financiële problemen
  - 2) matige financiële problemen
  - 3) aanzienlijke financiële problemen
  - 4) ernstige financiële problemen
- 23) Hoe vaak bent u niet in staat om iets weg te doen wat u kwijt wilt?
- 0) ik heb nooit problemen om iets weg te doen
  - 1) ik heb zelden problemen om iets weg te doen
  - 2) ik heb soms problemen om iets weg te doen
  - 3) ik heb vaak problemen om iets weg te doen
  - 4) ik heb (bijna) altijd problemen om iets weg te doen

Participantnummer:

Spanning moment 1

Zet een streepje op de schaal, op de plek die aangeeft hoe gespannen u nu bent

(Wanneer u aan de linkerkant op de lijn een streepje zet, dan geeft u aan ontspannen te zijn. Wanneer u het streepje meer aan de rechterkant plaatst, geeft u aan gespannen te zijn)

Extreem
ontspannen

Extreem
gespannen

Participantnummer:

Spanning moment 2

Zet een streepje op de schaal, op de plek die aangeeft hoe gespannen u nu bent

Extreem
ontspannen

Extreem
gespannen

Participantnummer:

Spanning moment 3

Zet een streepje op de schaal, op de plek die aangeeft hoe gespannen u nu bent

Extreem
ontspannen

Extreem
gespannen

Participantnummer:

Spanning moment 4

Zet een streepje op de schaal, op de plek die aangeeft hoe gespannen u nu bent

Extreem
ontspannen

Extreem
gespannen

Participantnummer:

Hoeveel waarde hecht u aan de spullen uit de eerste taak?

Zet een streepje op de schaal, op de plek die aangeeft hoe waardevol u deze spullen vindt

Geen
waarde

Extreem veel
waarde

Participantnummer:

Hoeveel waarde hecht aan de spullen uit de tweede taak?

Zet een streepje op de schaal, op de plek die aangeeft hoe waardevol u deze spullen vindt

Geen
Waarde

Extreem veel
waarde

Participantnummer:

Categorisatietaak 1:

Welke objecten	
Aantal categorieën	
Aantal secondes	

Categorisatietaak 2:

Welke objecten	
Aantal categorieën	
Aantal secondes	

Taakinstructie

We gaan nu beginnen met het eerste deel van het onderzoek, namelijk de taakjes

U krijgt van mij 2 taakjes om uit te voeren. Voor en na deze taakjes, vraag ik u hoeveel spanning u op dat moment ervaart. We beginnen nu met de eerste taak.

Ik zal eerst uitleggen wat de bedoeling is. Als iets onduidelijk is, geef dat dan gerust aan. Ik leg het graag nog een keer uit.

Voor het onderzoek is het belangrijk dat ik de hele instructie voorlees, ook al begrijpt u het al.

Eerste taak (20 objecten categoriseren, zonder restricties wat betreft tijd en aantal categorieën).

U krijgt straks 20 voorwerpen te zien. Deze zitten in deze doos. We willen u vragen, deze voorwerpen te ordenen. Met andere woorden, u gaat kijken welke voorwerpen, volgens u, bij elkaar in een groep horen. U gaat deze spullen verdelen in categorieën.

Dit kan op verschillende manieren. U mag dit op uw eigen manier te doen.

Dat klinkt nu misschien ingewikkeld. Ik ga zo een voorbeeld geven, u zult dan zien dat dat erg meevalt.

Ik zal nu het voorbeeld geven, om het duidelijker te maken.

Op deze kaartjes staan een koe, leeuw, wesp en een vlinder.

Deze kunnen we op verschillende manieren in groepen verdelen.

Zo kan je één groep maken, namelijk: een groep dieren.

Ook kan je twee groepen maken, namelijk grote dieren: de koe en de leeuw, en kleine dieren: de wesp en de vlinder.

Dan is er nog een manier om twee groepen te maken, dat zijn gevaarlijke dieren en niet-gevaarlijke dieren. Zo zijn een leeuw en een wesp gevaarlijk en een koe en een vlinder niet.

Ook kan de leeuw alleen in een categorie, omdat deze niet vrij in Nederland leeft. De andere drie dieren leven wel vrij in Nederland wel.

Zo zijn deze 4 dieren op 4 manieren in verschillende groepen geplaatst.

Het is de bedoeling dat u groepen gaat maken met de 20 voorwerpen. Zo als u net gezien heeft, zijn er vele manieren. Het gaat er om dat u de voorwerpen verdeeld op een manier die voor u het meest logisch is. Er is geen goede of foute manier om dit te doen.

U mag alle spullen maar een keer verdelen.

U mag zoveel groepen maken als u wilt.

Ook mag u zoveel tijd gebruiken, als u nodig heeft.

Ik wil u vragen eerst even te oefenen met deze kaartjes. Als nog iets onduidelijk is, kan ik dat gelijk uitleggen.

Wilt u nu eerst aangeven hoe gespannen u nu bent, aan de hand van deze schaal?

Heeft u nog vragen over deze taak? Dan kunt u die nu stellen. Tijdens het groepen maken, is het niet de bedoeling dat ik vragen beantwoord.

Ik ga meten hoe lang u erover doet, maar neemt u alle tijd die u nodig heeft.

Dan mag u nu beginnen. Ik wil u vragen, zodra u klaar bent, dat aan te geven.

Doen taak 1

Nou dat ging goed. Zou u nu weer willen aangeven hoe gespannen u nu bent.
Het gaat erom hoe u zich nu voelt.

Tweede taak (20 objecten categoriseren, zonder restricties wat betreft aantal categorieën en tijd).

De tweede taak lijkt erg op de eerste taak. U krijgt opnieuw 20 voorwerpen. Dit keer zijn het andere voorwerpen dan de voorwerpen die u net gebruikt heeft.

Verder is alles precies hetzelfde.

We willen u vragen, deze weer te verdelen in groepen die voor u logisch zijn.

U mag alle voorwerpen een keer verdelen en u mag zoveel groepen maken als u wilt.

Zoals ik al zei, er is geen goede manier of foute manier om dit te doen.

U mag zoveel tijd gebruiken als u wilt.

Ik wil u nogmaals vragen hoe gespannen u nu bent, aan de hand van deze schaal.

Heeft U nog vragen? Dan kunt u die nu stellen. Wanneer u bezig bent met groepen maken, mag ik ze niet meer beantwoorden.

Wilt u aangeven zodra u klaar bent?

Succes

Nou, voor de laatste keer wil ik u vragen een cijfer te geven, voor de spanning die u nu ervaart. Het gaat er weer om hoe gespannen u zich nu voelt.

Als laatste wil ik u vragen nog een keer naar beide groepen van voorwerpen te kijken.

We zullen beginnen bij de eerste 20 voorwerpen.

Kunt u op deze schaal aangeven hoeveel waarde u hecht aan deze spullen?

Nu ziet u de 20 voorwerpen uit de laatste taak.

Kunt u op deze schaal aangeven hoeveel waarde u hecht aan deze spullen?

Nu willen we u nog vragen deze vragenlijst in te vullen.

Het is belangrijk dat u de vragen eerlijk beantwoordt.

Daarbij zijn er geen goede of foute antwoorden.